

כאיכר...
לכל...
בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 239

לעיני הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ב' אייר התשס"ח. מסכת נזיר דף מה – דף נד

דף מה ע"א
א) תוס' ד"ה אין לי, בתוה"ד, וסבירא ליה דגמר אחוה אחוה מבני יעקב.
הקשה הרש"ש, הא התם **ביבמות** (יז:) פרכינן "ולילף מעריות" דאח מן האם נמי מיקרי אח, ומשני למסקנא דילפינן מדדמי ליה, דדגים אחים **אחיה** ולא אחים **מאחנה**, ואם כן הכא נמי לא דמי לאחוה דבני יעקב, דהתם כתיב **אחיה** והכא כתיב **אחנה**, ודמי טפי לקרא דפרשת קדושים "ערות אשת אחיך", דהיינו אף אחיו מן האם.

ב) בא"ד, וי"ל דאי לאו קל וחומר הוה אמינא וכו' לאו למעוטי מת מצוה אלא למעוטי אם דמיטמא לה וכו'. הקשה ה**הרן אורה**, היאך סלקא דעתיה למימר הכי, הא אם כן לא בעינן קרא ד"על כל נפשות מת לא יבוא", דאיכא למילף להו מאביו.

ג) בא"ד, שם. צריך עיון היאך יתכן לומר דאביו אתי למעוטי אמו, הא להדיא כתיב אמו, דגם לה אינו נטמא. והשתא יקשה, למה לי הני קראי, לא נכתוב לא לאביו ולא לאמו, ונילף מ"על כל נפשות מת לא יבוא" דכולל כל הקרובים, ועל כרחך דאביו אתי למעוטי מת מצוה, ואמו למיירש דמיטמא לנגעם ולזיבתם. ואין לומר, דאי מ"על כל נפשות מת" לחודיה, לא הוי אמרינן דגם לאמו לא יטמא, דהוי מוקמינן להאי קרא, בקרובי האב. דאם כן למה לן קרא דאביו למעוטי אמו, דמהיכתיב תיתי לומר שיטמא גם לה. ועל כרחך משום דקרא ד"על כל נפש מת" כולל כל הקרובים. (י.צ.ב.).

ד) תוס' ד"ה הכי גרסינן, אשכחנא כהן גדול וכו', תימה תיפוק ליה מגזרה שוה וכו'. בהגהות **חתם סופר** הביא, **שבתוס' רבינו פרץ** תירץ לקושיא זו, דילפינן המופנה משאינו מופנה, ולא ילפינן השאינו מופנה מהמופנה, וכיון דקרא דנזיר אינו מופנה, אי אפשר למילף ליה מכהן גדול.

ה) בא"ד, כיון דמצורע איתקש למת דהוה ליה כעוקר קרא ממשמעותיה. הקשה **בהגהות הגר"י פערלא על הסמ"ג** (ל"ת ע"ו), הא בטומאת מת אין כהן מוזהר אלא על טומאת שבעה, ולא על טומאת ערב. וכל שכן דאינו מוזהר על טומאת מצורע, שאף היא אינה אלא טומאת ערב, ואמאי הוה כעוקר קרא ממשמעותיה. ותירץ, דסלקא דעתין, דמצורע איתקש למת עצמו, דהיינו לטומאת שבעה, וכמו שכהן מוזהר על טומאת מת עצמו, כמו כן מוזהר על טומאת מצורע, אף דאינה אלא טומאת ערב.

ו) גמ', בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר. כתב ה**יראים** (מצוה שכ"ב), דלפי מה דקיימא לן כרשב"י, דעכו"ם אינם מטמאים באוהל, אלא במגע ומשא. שרי לכהן ונזיר להטמא למת עכו"ם, דהא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר, ועכו"ם אינו מטמא בביאה.

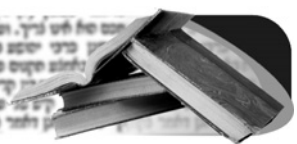
ז) גמ', ת"ל על נפש מת לא יבוא, בנפש אדם הכתוב מדבר. ביאר ה**ברכת ראש**, דבהמה במותה אינה קרויה נפש, משום שבמותה חוזרת נפשה למקור היסודי, ולא נקראת בשם נפש מיוחדת. [דהיינו שלא זוכה לקנות קנינים

רוחניים בעולם הזה].
ח) גמ', או אינו מיטמא לאביו ולאמו אבל יטמא לשאר מתים. הקשה השיטה **מקובצת**, הא קרא כתיב "על כל נפש מת לא יבוא", דמשמע **כל** נפש ואף רחוקים. ותירץ, דהוה אמינא דהיינו כל קרובים, בין קרובים שמצטער עליהם הרבה כגון אביו, ובין קרובים שמצטער עליהם מעט, אבל רחוקים לא ידענא דאסור. והביא **דה"ר עזריאל ביאר**, דהוה אמינא ד"על כל נפש מת" כלל לאביו ולאמו פרט, וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט.
ט) תוס' ד"ה ועד שלא יאמר, בתוה"ד, ופירש הר"ם דלאו לענין מת מצוה וכו'. הקשה ה**אורח מישור**, דאכתי תיקשי, מה לכהן גדול שאינו מיטמא לקרובים משום דקדושתו קדושת עולם, מה שאין כן בנזיר. ותירץ, דאין זו ילפותא מכהן גדול, אלא ילפותא למשמעות תיבות "על נפש מת לא יבוא", דחוינן דבכהן גדול פירושו, שלא יבוא על נפש קרוביו, ואם כן הוא הדין בנזיר.

דף מה ע"ב
ו) גמ', הא מיבעי ליה לומר שאין מיטמא לאביו. הקשה ה**שפת אמת**, הא יש לומר פירוש הברייתא בפשיטות, דהתנא מסופק אי כהן גדול חמור דקדושתו קדושת עולם, או נזיר חמור דמביא קרבן, אבל ממה נפשך, אי כהן גדול חמור אם כן ידעינן דמטמא נזיר למת מצוה, מקל וחומר דכהן גדול. ואייתר "לאביו", לומר, דמטמא למת מצוה. ונשאר בצריך עיון.
יא) גמ', הרי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת. הקשה **בתוס' רבינו פרץ**, בשלמא לענין פסח על ידי שיקבור המת, לא יוכל לעשות פסח בזמנו, וידחה לפסח שני. אלא למול את בנו אמאי לא ימול בטומאה. ותירץ, דעל ידי שיתעסק במת לא יהיה לו פנאי להכין הדברים הצריכים למילה, ונלכאורה יש להקשות להיפך, לענין פסח אמאי אינו נטמא, הא יכול לעשות פסח שני (י.צ.ב.).

יב) גמ', שם. הקשה **בשו"ת מהרש"ל** (סימן ע'), אמאי בשמע שמת לו מת לא יטמא, הא כיון שמת לו מת נעשה אונן ופטור מכל המצוות, ואף מפסח ומילה. ומינה הוכיח, דמצוה שמוטלת עליו בפרטות כפסח ומילה ויש לה זמן, מצווה הוא בה אף על פי שהוא אונן. וב**שו"ת חתם סופר** (י"ד סימן שכ"ה), דחה ראיתו, דהא מיירי הכא בכהן גדול ונזיר (כדלקמן באות הבאה), דבלאו הכי אינו מצוה להתעסק בקבורת קרוביו דאסור לו ליטמא להם, ולהכי לא הוי אונן.

יג) תוס' ד"ה ולאחותו מה תלמוד, בתוה"ד, דלא אתי עשה דטומאה דאין בה כרת, ודחי עשה דפסח ומילה שיש בהם כרת. דבריהם צרכים ביאור, דבשלמא פסח יש בו כרת, אבל מילה מה כרת יש בה. דוקא גדול שלא מל עצמו יש בו כרת, אבל על מילת זכריו ליכא כרת. וביאר **רש"י בברכות** (יט:)

הקשה בפירושו הר"ש לתורת כהנים (ויקרא כ"א ב'), הא אם אינו אביו, הבן ישראל, ומותר ליטמא למתים. והיאך סלקא דעתין דלא יטמא לאביו. ותיירך, דמיירי שנתארסה לכהן, ונתאלמנה מן האירוסין, ונישאת לכהן השני בתוך ג' חדשים. דהשתא מספקא לן אם הולד בר ט' לראשון הוא כהן, והשני אינו אביו, ואסור ליטמא לו, או בר ז' לאחרון ושרי. ובהגהות הגר"א (לתורת כהנים שם) תירך, דמיירי בעיר שכולה כהנים, ושפיר תלינן שהוא כהן אף אם אינו אביו. [אבל קשה לפי מה שמבואר ברש"י יבמות (נג): ד"ה ממזרת ונתניה, דלא שייך ממזר כהן, דכתב שם דממזר אינו אוכל בתרומה, אם כן אכתי קשיא דאף בעיר שכולה כהנים סוף סוף ממזר הוא ופקעה מיניה קדושת כהונה. (י.צ.ב.) ויש לומר, דבודאי שאין חשש ממזרות ונתברר הספק ובודאי בנו הוא, דהא איתא חזקה. אלא דכוונת הגמ' דיש לומר דיש לו להיטמא יותר לאמו, דלא בעינן גבה לדינא דחזקה, ורגש הקורבה יותר גדול.]

ב) גמ', אבל אביו אימא ליטמא ליה. הקשה האורח מישור, היאך סלקא דעתין דנטמא לאביו, דאם כן למה לי קרא דכהן הדיוט נטמא לאביו, תיפוק ליה בקל וחומר מכהן גדול, דאי איהו שרי ליטמא לאביו, קל וחומר לכהן הדיוט.

ג) תוס' ד"ה ומשני, ותיפוק ליה מקל וחומר מאביו מקל וחומר דלעיל, ומה במקום שכהן הדיוט מיטמא לאחיו מאביו. והשפת אמת תירך, דהאי צריכותא דאביו חזקה ואמו ודאית, שייך שפיר בנוזיר. אבל בכהן, ממה נפשך, אי לאו אביו הוא לאו כהן הוא. ואף דבתורת כהנים דרשו הכי בכהן, כבר הקשו עלה שם הראשונים (וכדהובא באות א). אמנם אסוגיין יש לומר, דהברייתא סברה לחלק בין נזיר לכהן.

ד) בא"ד, בתוה"ד, וי"ל דסברא דכיון דכהן הדיוט מטמא לקרובים לא מהני טופיינא וכו'. הקשה הקרן אורה, לפי זה למה ליה לרבי עקיבא אביו ואמו גבי כהן גדול, הא ליכא למימר צריכותא, דהוה אמינא לאביו הוא דלא יטמא, אבל לאמו יטמא, דאם כן למה לי קרא לכהן גדול ונזיר, הא כהן גדול שרי לקרובים טפי מנזיר. דנזיר אסור בכל הקרובים וכהן גדול שרי באביו או באמו, וכיון דהוא קיל טפי, וודאי לא מהני טופיינא דכהן גדול לאסור אותו ליטמא למת מצוה. ותיירך, דעל כרחך היינו דורשים לאביו למעוטי אמו, וקרא דלאחיו הווי מוקמינן לדרשא אחרינא.

ה) בא"ד, בתחילת עמוד ב', לכך נראה דהתם נמי בפ' טב"י אית ל' צריכותא לגבי כ"ג וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, דאם כן מנא לן למדרש מ"לאחיו" כהן גדול ונזיר. דלמא אתיא לכהן הדיוט ונזיר. דהיינו, ד"לאביו" דגבי כהן גדול, ממעט מת מצוה (כיון דלא ידעינן מלאחיו). ומכח הצריכותא צריך לכתוב גם לאמו. וגבי נזיר אתיא "לאביו" למעט מת מצוה, ו"לאמו", לגזירה שוה שיטמא לנגעו, והוי מופנה מצד אחד. ו"לאחיו" על כהן הדיוט ונזיר. וצריך עיון גדול.

דף מט ע"ב

ו) מתני', ועל מלא תרווד רקב. לקמן (ג): איתא, דשיעורו לחד מאן דאמר, מלא חפניים. וכתב התוס' יו"ט, דלפי זה, הא דנקט מלא "תרווד" ולא מלא "חפניים", משום דאין דרך לנטלם ביד.

ז) תוס' ד"ה ועל חצי קב עצמות, ומיירי שבאו מרוב מניינו או מרוב בנינו וכו'. ביאר הקרן אורה, דהעצמות באו מרוב מנין המת, אבל השתא יש בהם מעט מרוב המנין משום שבא מעט מכל עצם. ורוב מנין ונזיר מגלח עליו, אפילו אם אין בו רובע עצמות, כדאיתא בגמרא לקמן (ג). בשינויא דרבא, והביא, דהלחם משנה (פ"ג מנזירות ה"ב) כתב, דתוס' סברי, דרוב מנין ונזיר

ד"ה אמרת לא יטמא, בב' אופנים, א. דמצות מילה היא מצוה חמורה שיש בה כרת בחלק מהאופנים. ב. דמיירי בערב פסח, דמילת זכריו מעכבתו מלאכול בפסח, ועל ידי שאינו מל מתבטל מעשיית פסח שיש בו כרת.

יד) בא"ד, כך פי' בקונטרס וכו'. התוס' הביאו דעת רש"י דעושה פסח גרידא אינו נטמא למת. ופירש רש"י בברכות (יט): ד"ה ולאחותו, דדרשינן לקרא באם אינו ענין, דאם אינו ענין לנזיר תנדה ענין לעושה פסח. אבל התוס' (שם) ד"ה ולאחותו כתבו בתחילת דבריהם, דמיירי בכהן גדול ונזיר ומשום הכי אינו נטמא. ואשמועינן קרא, שנטמא למת מצוה אף על פי שיש לו מצוות רבות, דהוא נזיר, וכהן גדול ועושה פסח ומילה. ולמסקנא הוכיחו שם התוס' בד"ה אמרת לא יטמא, דאף עושה פסח ומילה לחודיה אינו נטמא, משום דלא אתי עשה שאין בו כרת, ודחי עשה שיש בו כרת, וכדעת רש"י.

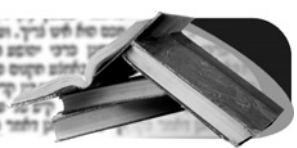
טו) גמ', שאם היה כהן גדול והוא נזיר וכו'. הקשה המנחת חינוך (מצוה שס"ח אות ט"ו), היאך חלה נזירות על כהן, הא בלאו הכי אסור לו ליטמא למתים, ואין איסור חל על איסור. והביא שכעין זה הקשה השאגת אריה (סימן ס'), ותיירך, דאיירי במופלא הסמוך לאיש, וקיבל עליו נזירות לכשיביא ב' שערות, ונמצא דחלו עליו שני האיסורים בבית אחת. ועוד תירך, על פי הגמרא לעיל (ד), דלשינויא בתרא שם, ילפינן דבנזיר חל איסור על איסור שנשבע שלא ישתה יין ואחר כך נזיר, ואם כן הוא הדין הכא. והשער המלך (פ"ח ממאכלות אסורות ה"ו) תירך, דהוי איסור כולל, דשם נזיר כולל בו עוד איסורים של יין ותגלחת, והוי הכל שם אחד. והקשה המנחת חינוך (שם), הא לא שייך הכא מיגו דחל אהתיירא חל נמי איסורא, דהא לא מצי לחול נזירות אלא על היין והתגלחת, דכדי שיהיה נזיר, בעינן שיהא אסור בכל, ואם כן ליכא מיגו ולא שייך איסור כולל.

טז) גמ', שם. בקובץ הערות (סימן ח') תמה, לפי מה שכתב רש"י בברכות (כ). ד"ה שב ואל תעשה, דהא דכהן גדול ונזיר מותר להיטמא למת מצוה, אינו משום דכבוד הבריות דמת מצוה, דוחה לאיסור הטומאה. אלא משום דכשנאמר איסור טומאה בכהן גדול ונזיר, לא נאמר לענין מת מצוה. והווי כמו גבי כהן הדיוט, דשרי להיטמא לקרוביו משום דלא נאמר עליו איסור. ואם כן, מהיכי סלקא דעתין לחדש איסור טומאה למת מצוה, בכהן גדול ונזיר, הא אין בהם כלל איסור להיטמא למת מצוה.

יז) שם, המאירי בברכות (כ). הקשה, היאך אתה מוצא כהן גדול ונזיר, והלא כהן גדול אסור בגידול פרע ששיעורו ל' יום, ואין נזירות לפחות מל' יום. ותיירך, שמא יום ל' עולה לכאן ולכאן, או שמא שהיה נזיר ונתמנה להיות כהן גדול ביום הל' לנזירותו. אמנם המנחת חינוך (מצוה קמט אות ג') נסתפק, אי מה שמועיל בדיעבד גבי נזיר גילוח ביום ל' מדין מקצת היום ככולו, הוא נמי שיעור דפרע גבי כהן גדול. וכתב דמסתמא דינם שווה. אלא שהביא רש"י בסנהדרין (פ"ג.ג.) ד"ה ופרועי ראש, פירש, ששימשו פרועי ראש שעברו עליהם יותר משלושים יום שלא גילחו ראשם, דמשמע דוקא יותר משלושים, וביום שלושים אינו נקרא פרע. ואם כן ליכא לקושיית המאירי. ולכאורה המאירי סבר דדין פרע דכהן גדול כנזיר ממש. אמנם המנחת חינוך באות ז' כתב, דאף כהן גדול שקיבל עליו נזירות גדולה נזירות מל' יום] נזירותו חלה, ואסור לגלח. לא מיבעי אם נאמר דמצות עשה דקדוש יהיה גדל פרע (במדבר פ"ו, ה') דוחה לא תעשה זו. אלא אף אם נאמר דאינו דוחה דהוי עשה דקיל כיון דאיתא בשאלה, מכל מקום אסור לגלח כי יעבור על לאו דנזירות "תער לא יעבור וגו'".

דף מט ע"א

א) גמ', דאי כתב אביו הו"א היינו טעמא וכו' משום דחזקה בעלמא הוא.

יג) תוס' ד"ה כך שנה לי רבי מאיר, בסוה"ד, משום דכל שכן דמכזית מן המת וכו'. ביאר הרש"ש, תיבת "וכו'", על פי מה דמקשינן לקמן (ג.), דעל אבר ממנו מגלח, על כולו לא כל שכן, דילפינן גם בקל וחומר מאבר.

דף נ' ע"א

א) גמ', ועדיין יאמר על אבר ממנו מגלח על כולו לא כל שכן. הקשה הגר"ח שמואלביץ (ספר הזכרון עמוד ר"ה), אמאי לא הקשו בגמ' דתיפוק ליה נמי שמגלח משום דמו, דהא רביעיית דם המת, מטמא. ותיריך, שאין רביעיית דם מטמא אלא לאחר פרישתו מן המת. נואף דלא נגע בדם אלא במת, כיון דגופו "שומר" לדם חדא הווי'.]

ב) גמ', הכא נמי בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין. ביאר הברכת ראש, דמיירי שאין עליו כזית בשר, דאי יש עליו כזית בשר אף בנפל כזה מטמא. והתוס' בחולין (סט): ד"ה ואמר רבי יוחנן כתבו, דאם לא נתקשרו אבריו בגידין, מסתמא אין עליו כזית בשר.

ג) תוס' ד"ה רבא אמר, בתוה"ד, והא קתני במתני' בהדיא ועל השדרה ועל הגולגולת. בתוס' רבינו פרץ תירץ, דאף על גב דתני כן במתניתין בהדיא, מכל מקום תני והדר מפרש.

ד) תוס' ד"ה א"ר ירמיה, בתוה"ד, ואי לא קירש כיחו וניעו הוא, וכו', לא הרתיח כיחו וניעו הוא. המשנה למלך (פ"ב מטומאות מת ה"א) דייק מלשונם, דאם לא קירש, או לא הרתיח, ליכא למיחש דילמא כיחו וניעו הוא ומספק לא יגלח, וכלישנא דגמ' גבי בשר המת שקרש "דילמא כיחו וניעו". אלא, כיון שלא קירש או לא הרתיח, מוכח דודאי כיחו וניעו הוא וטהור הוא. וכן כתב המנחת חינוך. (מצוה רס"ג).

ה) גמ', בעא מיניה אביי מרבה יש נצל לבהמה וכו'. כתב בשיטה מקובצת, דהוא הדין יש לדון, האם יש נצל בשרך. וכתב, דיתכן דלא נאמרה ההלכה דנצל מטמא אלא בשיעור כזית, ולא בשרך דשיעורו כעדשה.

ו) גמ', שם. כתב בחידושי הגרי"ז (סטנסיל עמוד קכח), דמהא דאמרינן דיתכן דאף לענין בהמה נאמרה ההלכתא דנצל, מוכח, דגלי לן דנצל היינו כבשר, ולא אבר שמו ממנו. ומשום הכי הוא הדין בנבלה דהא שם בשר עליו. [דהא לענין נבלה אינו מטמא אלא אם הוא בשר, דעצמות נבלה אינם מטמאים].

ז) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ג מאבות הטומאות הי"א), דהאוכל נצל של נבלת עוף טהור, טהור. וכתב הכסף משנה, דאף על גב דלגבי בהמה בעיא היא דלא איפשיטא, ופסק הרמב"ם (פ"א שם הי"ג) לחומרא. היינו דווקא לענין נבלת בהמה, אבל שאר הטומאות לא נסתפקו בגמ', דנקטה לספיקא לענין בהמה דווקא. ותמה המשנה למלך (שם), דהא בגמרא בעי למיפשט בעיא דנצל מהמחזה באור, וכתבו התוס' ד"ה ת"ש, דמיירי בשומן של נבלת עוף טהור. אלמא דלא חילקו בין נבלת בהמה לנבלת העוף, ועיין באות הבאה.

ח) גמ', ואי סלקא דעתך עד לכלב אפילו בהמה נמי. גירסת התוס', ואי סלקא דעתך "יש נצל לבהמה". וביארו הקושיא, דאפילו בחמה דאכתי ראוי לאכילת כלב, מכל מקום אמאי טמא, הא הוי נצל ואין נצל לבהמה. אבל המשנה למלך (פ"ג מאבות הטומאות הי"א) ביאר בדעת הרמב"ם, דגרס כגירסא דלפנינו, וביאור הקושיא, דאתינן להוכיח דצריך שיהיה ראוי לאכילת אדם, ולא סגי בראוי לאכילת כלב. דהא נימוח בחמה ראוי לאכילת כלב, ואם כן אמאי טהור. אלא על כרחך משום דלא חזי לאדם. ואם כן בנצל ליכא לספוקי האם מטמא, דהא לא חזי לאדם ובלאו הכי אינו מטמא.

ט) גמ', שם. תמה החזון איש (טב"ו סימן ד' בהוספות סק"ד), אמאי בעינן שיפסל מאכילת כלב, הא אמרינן במנחות (ע.) דאם אכל נבלת עוף טהור

אין הנזיר מגלח עליו אלא אם כן יש בו חצי קב עצמות, והוה לשיטת ר' יוחנן לקמן (ג.), דפליג אשינויא דרבא שם. ותמה עליו, הא להדיא כתבו התוס' לקמן (ג.) ד"ה רבא אמר, דרבא ור' יוחנן לא פליגי. ובברכת ראש נמי ביאר כהקדק אורח. וכן כתב באליהו רבה בטהרות (פ"ב מ"א).

ח) בא"ד, וליכא לפירושי חצי קב משאר עצמות שאינו מרוב בניינו ולא מרוב מניינו, דהא באוהל נמי לא מטמא. אבל בשיטה מקובצת לקמן (נב): כתב בשם ה"ר עזריאל, דשאר עצמות נמי מטמאים באוהל אם יש בהם חצי קב. והר"ש באהלות (פ"ב מ"א) הביא מהספרי זוטא, דמריבין מקרא "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" כמה טומאות שמטמאים באוהל, ומונה שם חצי קב עצמות, ורובע עצמות מרוב הבנין או רוב המנין. אלמא משמע כדברי ה"ר עזריאל, דחצי קב עצמות מטמא באוהל אף בשאר עצמות. ולפי זה קשיא קושיית התוס', אמאי לא מני תנא במתני' דאהלות, דחצי קב עצמות מטמא באוהל].

ט) תוס' ד"ה ומוזה בשלישי, בסוה"ד, ול"ג במשנה ויביא קרבנותיו, וכן מוכח בגמרא, דאיבעיא מיבעיא ליה מתניתין מני, דאם כן פשיטא דרבנן היא. התוס' יו"ט ביאר דכוונת התוס', דלא גרסינן "ומביא את קרבנותיו". אבל הברכת ראש כתב, דגרסינן "ומביא קרבנותיו", וכוונת התוס', דלא גרסינן "ויביא" דאי גרסינן "ויביא", משמע דאדלעיל קאי, דאינו מתחיל נזירות טהרה עד שיטהר ויביא את הקרבנות. אבל אי גרסינן "ומביא" הוא דין בפני עצמו, שצריך להביא קרבנות, וקא משמע לן לאפוקי מסיפא לקמן (נד.), ובנטמא בסככות אינו מביא קרבן.

י) תוס' ד"ה ועל השדרה ועל הגולגולת, ואע"פ שאין עליהן בשר כלל. תמה בחידושי הגרי"ז (סטנסיל עמוד קכ"ה), מאי קא משמע לן, דמהיכי תיתי דבעינן שיהא עליהם בשר. דבשלמא אבר מן המת, בעינן שיהא עליו בשר כראוי, דבלאו הכי אין עליו שם "אבר", דאבר כולל גם בשר. אבל שדרה וגולגולת מטמאים מדין עצמות, כמבואר ברמב"ם (פ"ב מטומאות מת ה"ח), דכתב, ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת, השדרה הגולגולת וכו', ומה יוסיף בשיש עליהם בשר.

יא) תוס' ד"ה על משאו ועל מגעו ועל אהילו, דכל הני דחשיב לעיל וכו'. משמע מדבריהם דעל מלא תרווד רקב נמי מגלח על מגעו. ותמה המאירי, הא מלא תרווד רקב אינו מטמא במגע, דאי אפשר שיגע בכולו בבת אחת. ותיריך, דשמא בנייר החמירו, שיגלח על מגע מלא תרווד רקב, אף שבמת אינו מטמא. תדע, דמצינו שדין גילוח נזיר אינו שוה לדין טומאת מת, דהא רובע עצמות במת מטמא, ובנייר אינו מגלח. ואם כן, איכא למימר נמי דיש אופן דבנייר החמירו טפי ממת. עוד כתב בשם גדולי המחברים, דהא דתנינן "על מגעו" לא קאי ארקב. ואמנם צבן כן איתא ברמב"ם (פ"ז מהלכות נזירות ה"ב).

יב) גמ', כזית מן המת מגלח על המת וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז (סטנסיל עמוד קכ"ו), דבפשטות לפי קושיית הגמ', מת מטמא לא מדין "מת" אלא מדין "כזית בשר" שבו או "אבר", דאין שם טומאה של "מת". ואם כן לכאורה שפיר איכא נפקא מינה, שנתחדש דיש שם טומאה ד"מת", באופן שנוגע בחד מאבריו של מת, ובעודו מחובר נוגע במקום אחר בבשר, למאן דאמר לעיל (מב): דאיכא לאו נוסף, "בטומאה וטומאה", אפילו בגוונא שהוא עדיין מחובר לטומאה הראשונה. דאם שם הטומאה הוא משום ה"כזית בשר", נטמא עתה בטומאה נוספת. ואף דאכתי מחובר לטומאה הראשונה, מכל מקום הוא מוסיף טומאה, וחייב. אבל השתא דאיכא שם טומאה ד"מת" אינו מוסיף טומאה בניעתו השניה, דהוי כמו שנוגע בידו אחת בכזית מת, ובעודו מחובר אליו, נוגע בו גם בידו השניה, דבוודאי אינו תוספת טומאה, ופטור.

שם **התוס' בד"ה והוא שפירשו**, דראשי אצבעותיו קרויין מעלה לפי שהן למעלה כשמגביה ידיו. והביאו את פירוש רבינו תם שפירש להיפך, דכלפי מעלה היינו כלפי הגוף.

דף נא ע"א

(א) **גמ', נקבר בכסותו בארון של עץ וכו' זהו מת שאין לו רקב. הרמב"ם** (פ"ג מטומאת מת ה"ד) כתב, דהוא הדין נקבר בארון של מתכת, מפני שחלודת המתכת מתערבת ברקב המת.

(ב) **תוס' ד"ה נקבר בכסותו, בתוה"ד**, ואפילו לקח ארבע או חמש תרודין מן רקב שלו וכו' טהור. אבל **רש"י בנדה** (כד:): **ד"ה מלא תרוד ועוד**, כתב, דאם נקבר בכסותו או בקרקע בלא ארון של שיש, ולקח מאותו עפר מלא תרוד **ועוד**, טמא, לפי שבוודאי יש כאן מלא תרוד רקב. אמנם **תוס' (שם) ד"ה מלא תרוד פליגי עליה**, דכשנתערב מתחילה עם דבר אחר, אין כלל טומאת רקב.

(ג) **בא"ד**, מה תחילתו דבר אחר נעשה לו גלגלין. **התוס' בנדה** (כו:): **ד"ה גלגלון הביאו פירוש הערוך**, דפירש, דהיינו דבר הנגלל עימו. **והתוס' כאן ד"ה שני מתים הביאו בשם הערוך** דהוא לשון דבר המתגלגל. וכן כתב בפירוש הרא"ש **ד"ה נעשו גלגלין**.

(ד) **גמ', בעי חזקיה שערו העומד לגלח וכו' מהו. הקשה המנחת חינוך**, (מצודה רס"ג אות י"א) מאי קא מבעיא ליה, הא פלוגתא דתנאי היא **בסנהדרין** (טו). גבי מקדיש עבדו, אם הקדיש אף השערות המחוברות בו או לא, ותליא האם הוי כגוזז או לאו כגוזז. ותיריך, דהתם מבואר בגמ' הטעם דשערו לאו כגוזז, משום דכל כמה דמחובר ביה הוא משביח והולך. ולפי זה יש לומר, דהיינו דוקא מחיים אבל לאחר מיתה לא שייך. **ובשו"ת המהרש"ם** (ח"ב סימן ע"ר) תירץ, דאף אם לענין שאר דינים נימא דלאו כגוזז דמי מכל מקום יתכן דנעשה גלגלין, דדין רקב הוא חידוש מהלכה למשה מסיני, ואין לדמותו לשאר מקומות. **נאמנם תירוצו לא קאי אלא לפי מה שפירשו התוס' ד"ה בעי חזקיה**, בשם יש מפרשים, דלענין גלגלין קא מבעיא ליה, דלפי מה שפירשו דמיבעיא ליה לענין טומאת מת אכתי קשיא. **ובשו"ת דברי מלכיאל** (ח"א סימן ל"ח) תירץ, לפי מה שכתבו **התוס' ד"ה חוץ מן השינים** דהטעם דשיער מטמא הוא משום יד. (ועיין באות הבאה) כיון דנפשט בסנהדרין (שם) דלאו כגוזז דמי, נסתפקו הכא בגמ', אם הטעם ששערו מטמא משום יד, הכא כיון שעומד ליגוזז לא הוי יד וטהור. או הטעם משום שהוא חלק מן המת, כיון דנפשט בסנהדרין דכל העומד ליגוזז לאו כגוזז דמי, שפיר הוי חלק ממנו ומטמא.

(ה) **תוס' ד"ה חוץ מן השיניים, בסוה"ד**, דהווי יד לטומאת המת. וכן כתב **הרא"ש באהלות** (פ"ג משנה ד'), דהשיער והצפרניים אינם חלק מן המת אלא מטמאים מדין ידות. אמנם **מהרמב"ם** (פ"א מטומאת מת ה"ג) מבואר לא כן, דכתב, דאם נגע אדם חי בצפרניו או בשיניו במת, נטמא, דכיון שהם מחוברים לגוף הרי הם כגוף. וכתב **הכסף משנה** (שם), דמקורו מאותה משנה, דכמו שהנוגע בשער המת וצפרניו נטמא לפי שהם חלק ממנו, הוא הדין הנוגע בצפרניו במת מטמא.

(ו) **גמ', זיל הכא דלמא דרך עקב קאתי. תוס' בד"ה רקב הבא משני מתים**, כתבו, דלשון "דלמא", היינו דאף דאיירינן שיש רק מלא תרוד, מכל מקום אולי אכל העש את המת מצד העקב, ולא נשאר ממנו מאומה. ולפי מה שהסיקה הגמ' לחלק בין אי נרקב כל המת, או רק אבר אחד. ביארו **התוס' בד"ה היכי דמי**, דלא איסתפיק לגמ' במת שלם שהרקיב, דאף שיש בו מהעקב מטמא. אלא באופן שהרקיב הרגל בלבד, דשמא מיהר להרקיב,

שלא כדרך אכילה אינו מקבל טומאה, אלמא דבעינן אכילה, וכיון שנפסל מאכילת אדם הוי אכילה שלא כדרכו, ולא שמה אכילה. **ובאתון דאורייתא** (כלל א') תמה עוד, מהא דאיתא **בביצה** (ז), דאם אשכול של ביצים אינו ראוי לאכילה אינו מטמא בבית הבליעה, אלמא דבעינן ראוי לאכילת אדם.

(ז) **גמ', שם. תמה הקרן אורה**, מאי ראייה מחלב שהמחהו, הא שומן שנימוח לא נשתנה מברייתו, ואם כן אמאי תפקע טומאתו. דרק בבשר שנימוח בעינן להלכתא דנצל, כיון דיצא מתורת בשר ונעשה ליחה. אבל שומן שנימוח, אכתי שומן הוא, ואם כן היאך פשטו מהא דהמחהו בחמה לדין נצל, הא אף אם נצל טהור אכתי תיקשי אמאי חלב שהמחהו טהור. ועל כרחק צריך לומר דטהור משום שנפסל מאכילת כלב.

(יא) **תוס' ד"ה תא שמע המחיה באור טמא, בתוה"ד**, דמשום הכי לא נפסל לאכול לכלב. תמה **הרש"ש**, דמשמע מדבריהם, דנפסל מלאכול לאדם. ואם כן למאן דאמר טומאה חמורה עד לגר אמאי טמא. וכתב, דאולי טעות סופר הוא, וצריך לומר לא נפסל מלאכול לאדם.

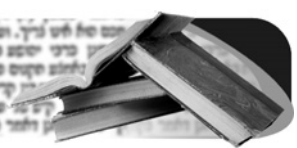
דף נ' ע"ב

(יב) **תוס' ד"ה יש ניצוק לאוכלין, בסוה"ד**, אבל לב"ש לא קא מבעיא ליה, דמדקאמר מפני שהן סולדין לאחוריהן, אם כן טעמייהו משום יריי. תמה **הרש"ש**, הא בית שמאי לא אתו לגרוע מדברי תנא קמא אלא להוסיף, וכדמשמע מלשונם שאמרו "אף המקפה של גריסין", ואם כן, אם טעמיה דתנא קמא משום דסמיכי, אף בית שמאי לא פליגי אלא הוסיפו דאף משום יריי הוי חיבור, ואמאי כתבו **התוס'** דלביית שמאי לא קמבעיא ליה. וכתב, דאולי יש לדחוק דכוונת **התוס'** דהספק אינו רק לבית שמאי, אלא אף לתנא קמא.

(יג) **תוס' ד"ה תא שמע חלב המת וכו', בסוה"ד**, וא"ת תפשוט מהכא דחבורי אדם אינו חיבור. הקשה **הברכת ראש**, מהיכא שמעינן דחבורי אדם הוי חיבור דהוקשה להתוס', הא **התוס' בזבחים** (קה:): **ד"ה חיבור אוכלין** מיייתי מהתוספתא **דעוקצין** (פ"א ה"ד), דאתרוג שנחתך וחיברו בקיסם אינו חיבור. אלמא חיבורי אדם אינו חיבור. ותיריך, דהוקשה לתוס' מהא דאיתא **בכריתות** (כא:): דאפשר לצרף פחות מכזית נבלה, בהדי פחות מכביצה אוכלין, אלמא דלענין טומאת אוכלין, חיבורי אדם הווי חיבור.

(יד) **גמ', ר' יוחנן אמר מלא חפניו. פירש רש"י ד"ה מלא חפניו**, בהדי אצבעותיו. וביאר **הקרן אורה**, דאתי לאשמעינן, דלא פליגי ר' יוחנן וחזקיה אלא אי משערין בהדי אצבעות או לא, ולא פליגי אי משערין ביד אחת או בשתי ידיים, דלכולי עלמא משערין בחדא ידא, וכלשון חזקיה "מלא פיסת היד". אמנם **הרמב"ם** (פ"ב מטומאת מת ה"א) כתב, דמלא חפנים מן הרקב מטמא, ודייק מזה **הקרן אורה**, דבעינן שתי חפנים, כמלא חפנים דקטורת ודכל דוכתא. וכן כתב בפירוש **המשניות** (כלים פ"ז משנה י"ב). **ובחסדי דוד (אהלות פ"ב ה"ב)** דייק מלשון רש"י דלעיל להיפך מדיוק **הקרן אורה**, אלא דבין לחזקיה ובין לר' יוחנן משערין בב' ידיים, ולפי זה לא פליגי עם הרמב"ם.

(טו) **גמ', אלא חזקיה כמאן, לא כר"מ ולא כרבנן. ביאר הרא"ש** (בפירושו ובשיטה מקובצת), דסלקא דעתך דגמרא, דהא דאמר רבי מאיר מקשרי אצבעותיו "למעלה", אין כוונתו לצד הגוף, אלא לצד סוף האצבעות. והא דסלקא דעתך הכי, משום דבשעה שמשתמש באצבעותיו דרכו להגביהם וראשי האצבעות הם כלפי מעלה. וכעין זה **בשבת** (צד:): בגמ', דציצין שפירשו מהאצבעות כלפי מעלה ומצערין אותו, מותר לתלשם ביד בשבת. ופירש **רש"י** (שם) **ד"ה כלפי מעלה**, דכלפי מעלה היינו לצד הציפורן. וביארו

ובכהאי גוונא לא גמירי רב. דהיינו, דבהרקיב כל המת לא חיישינן שמיהור להרקיב, וכולו הרקיב בבת אחת, הלכך אף בשר העקב שאין בו חיות, כשאר הבשר נרקב ביחד. **והקרן אורה** הביא דיש מי שפירש, דספק רב טהור בוודאי, ולא נאמרה ההלכה בספק אלא בוודאי רב, וכמו שכתב **המשנה למלך** (פ"ב מטומאת מת ה"א) לענין נצל, דבספק נצל לא גמירי הלכתא דטמא, אלא טהור הוא בוודאי, והכי נמי חזינן הכא, דכיון שיש ספק שמא בא הרקב מן העקב, יהיה טהור בוודאי. ודחה **הקרן אורה** דבריו, דלקמן מוכח דספק רב נמי טמא.

ז) גמ', אלא הכא כגון דאירקיב חד עקב. כתב **החזו"ן איש**, (סימן כ"א סק"ג), דאף דגמירי הלכתא דרב אינו מטמא אלא במת שלם ולא במת חסר, **כדלקמן** (עמוד ב'). מכל מקום היכא שנקבר המת שלם מטמא ברקב אפילו אם נרקב רק אבר אחד. אמנם **המאירי** כאן כתב, דלענין פסק כבר כתבנו שכל שנחתך ממנו אבר אין לו רב כלל. ומבואר מדבריו דפירש, דר' ירמיה שנסתפק אם רב העקב מטמא, פליג אהא דלקמן וסבירא ליה דלא בעינן מת שלם, ולכן לדין דבעינן מת שלם ליכא לספוקי כלל להאי ספיקא.

ח) תוס' ד"ה עובר במעי אשה מי הוי גלגליו, כשני מתים שקברן זה עם זה. כתב **הקרן אורה**, דלא הוצרכו התוס' לזה, דהא **בירושלמי** (בפירקין ה"ב) איתא, דההלכה דרב לא נאמרה בנפלים, אם כן וודאי נעשה העובר גלגליו לאמו. ואפילו בלא דברי הירושלמי, נפל שלא נתקשרו אבריו בגידיו וודאי אינו מטמא ברקב. אמנם גם בפירוש הרא"ש ד"ה עובר, והמאירי, פירשו כהתוס'.

דף נא ע"ב

ט) תוס' ד"ה דאשקיה מי דקליו, בסוה"ד, ובכך העביר הפרש וכיחו וניעו. **המאירי** הוסיף, דאף מעביר בזה את השכבת זרע שבמעי האשה.

י) גמ', וסכו נשא. התוס' ד"ה וסכיא הביאו פירוש רש"י, דסכו נשא להעביר השיער. והקשה **המאירי**, הא מיירי נמי שהפשיטו מהעור, ואם כן גם השיער אזל ליה ומה צריך לסיכת נשא. וכתב, דיש שפירשו, דסיכת הנשא מפשיטה את עור הראש, דאם יפשיטנו על ידי שליקה בחמי טבריה, יחסר גם מן הבשר, כיון שהוא רך ביותר.

יא) גמ', מת שטחנו אין לו רב. הקשה **בחידושי הגרי"ז** (סטנסיל), מה בכך דאין בבשר הטחון הלכתא ד"רב", נימא שיטמא משום "בשר המת" דודאי דבמלא תרוד איכא "כזית בשר". והא דבעינן הלכתא היינו לענין טומאת "רב", דהא נרקב ונשתנה מברייתו. אבל הכא הא הווי בשר שלא נרקב, אלא שנטחן. והביא, **דהרמב"ם** (פ"ג מטומאת מת ה"ו) כתב, טחן המת עד שנעשה רב אינו מטמא עד שירקיב מאליו. ומשמע מלשונו, דמיירי שהרקיב, אלא שמשום שטחנו מיהר להרקיב, ואהא גופא נאמרה ההלכה, דבעינן שירקיב מאליו ולא על ידי סיבה אחרת. ולפי זה אין הכי נמי אי לא הרקיב מטמא מדין "בשר המת".

יב) גמ', איבעיא להו טחנו וחזר והרקיב. ביאר **המאירי**, דאף על גב דלקמן תני עולא, דמת שחסר אין לו רב. מכל מקום הכא נסתפקו דמיירי שנרקב שלם, ואחר כך נטחן. אמנם מסתימת **הרמב"ם** (הובא באות הקודמת) לא משמע כן. **והחזו"ן איש** (אהלות סימן כ"ב סק"מ) כתב, דלא מיקרי חסר, משום דנקבר כולו ונרקב כולו, ולא איכפת לן שאינו שלם, דלא בעינן שלם, אלא שלא יחסר ממנו כלום, לפני שירקב.

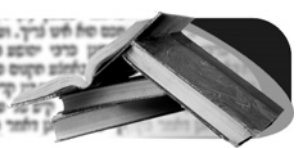
יג) גמ', דכוותיה גבי מת אפילו חד אבר. כתב **הקרן אורה**, דאף דלכאורה נראה מלשון הגמרא, דאם הרקיב אבר אחד אינו מטמא, גם אם המת כולו שלם, משום דבעינן שירקב כולו. אין לפרש כן, דודאי כהאי גוונא מטמא,

דף נב ע"א

א) גמ', שכן החומט תחילת ברייתו בכעדרשה. רש"י בחגיגה (יא.) בד"ה חומט ביאר, שהוא מין שרץ שקורין לימג"א +שבולול+, הגדל בקליפה ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה שגדל, ותחילת הניצר בקליפה של עדשה היא.

ב) גמ', ש"מ שיעורא גמירי לה. רש"י ותוס' פירשו, דרבא נסתפק לענין נמלה שנחסרה ועדיין יכולה לחיות. אי אמרינן דעל מנת שהשרץ יטמא צריך להיות בשלמותו, או דסגי אי הווי בריה דהיינו שיכול לחיות, אף שנחסר. ובפירוש הרא"ש הוסיף, דספיקא דגמ' לענין שיעור אכילה וטומאה. וביאר, דסברת הגמ' דבעינן שלם, משום דדין בריה הווי כשיעור עדשה. וכמו בעדשה אי נחסר אינו מטמא הכי נמי בריה. והצד שיטמא אף בחסר, היינו משום דדין בריה עומד בפני עצמו, וכל היכא דהווי בריה חיה סגי. ור' יהודה מדיסקריא הוכיח, מהא דשיעורו השיעור בכעדרשה, משום תחילת ברייתו של חומט, והוא שלם באותה עת, דבעינן שלם. ובפירוש הרא"ש ביאר, דהוכיח דסברת בריה היינו דינא דכעדרשה ומדין שיעור, דאי לאו הכי, אמאי אף חומט לא מטמא אף בפחות מעדשה אי אינו שלם. ודחה ר' שמעיה, דחומט דוקא כיון דבפחות מעדשה אינו בריה כלל, אינו נכנס לדין בריה מחמת עצמו, אלא אף דהווי בריה טומאתו משום שיעור עדשה. אבל שרץ שנעשה כבר בריה נימא דאף שאינו שלם ואינו כעדרשה, הוי בריה וזה שיעורו. ובחידושי הגרי"ז ביאר, דמקרא ד"בהם" ילפינן דין טומאה ד"בריה", וכמו שמצינו במת דאיכא דין טומאה דמת שלם, אף שאין בו כזית בשר, **כדלעיל** (מט:). הוא הדין בשרץ, נוסף על טומאת בשר השרץ ששיעורו בכעדרשה, איכא דין טומאת שרץ שלם.

ג) גמ', איבעיא להו שדרה וגולגולת תנן, או דילמא או שדרה או גולגולת. הקשה **בתוס' רבינו פרץ**, אמאי לא פשיט מלישנא דמתניתין דתנן "על השדרה ועל הגולגולת", דמבואר דתרי מילי נינהו. ותיירץ, משום דמתניתין דאהלות (פ"א מ"ב) קתני, אלו מטמאין באוהל, המת וכזית מן המת והשדרה והגולגולת, ומיבעי ליה אי מתניתין דהכא דווקא ודהתם לאו דווקא, או להיפך. ובאורח מישור גריס במתניתין "על השדרה והגולגולת". והקשה להיפך, מאי בעי, הא תנן להביא השדרה והגולגולת בוא"ו החיבור. וכתב,

ברביעית דם הבאה משני נפלים, שאין בהם רביעית דם בתחילה. ובסנהדרין (ד.) ד"ה מניין, תירצו גם באופן אחר. והקרבן אורה נתקשה בדבריהם מכמה טעמים. ועל כן ביאר, דלרבנן הא דרביעית ורובע ואבר לא מצטרפין, היינו מסברא. דהיכא אמרינן דאי שיעורן שוה מצטרפין, היינו היכא ד"הכמות" היא הנותנת חשיבות לדבר. כגון כזית נצל ורקב דמצטרפי משני מתים, אבל היכא דשיעור הדבר הוא מחמת "חשיבותו בעצם" אינן מצטרפין. וברביעית דם שיעורו מחמת דרביעית היא דם הנפש. באבר משום דהוא אבר שלם, וכן רובע עצמות. ועל כן כיון שאין שיעור זה ממת אחד אין צירוף חלק המת השני יואיל להחשיבו. ור' עקיבא דפליג טעמא דמצטרפי, משום דלמד כן מנפשות, אבל אין הכי נמי מצד הסברא לא היה מצטרף.

דרף נב ע"ב

(יב) גמ', לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה. הברכת ראש, דייק מלשון הגמ', דרבנן דפליגי ארבי עקיבא, אף דסברי, דאבר משני מתים אין מצטרף, עצם כשעורה מצטרף. דאי לאו הכי אכתי רבים פליגי עליה נמי בעצם כשעורה. וביאר החילוק, כמו שהובא באות הקודמת מהקרבן אורה. ואבר, דחשיב כמת, וכן כזית מהמת וכו', שיעורם מחמת "חשיבותם בעצם". אבל שיעורא דעצם כשעורה, אין חשיבותו משום דהוי כעין מת שלם, אלא משום הכמות, ושפיר מצטרפי ב' מתים. וכן כתב החזון איש (אהלות סימן כ"א סק"ז). והוסיף, דהא דנקט עצם כשעורה שנחלק לשנים, לאו דווקא, דאפילו שני חצאי עצמות משני מתים, נמי מצטרפין. והא דנקט שנחלק לשנים [וממת אחד] הוא, לרבותא דר' יוחנן בן נורי. דאפילו במת אחד נמי מטבה.

(יג) תוס' ד"ה ואיבעית אימא, בסוה"ד, ובא ר"ש לומר כרבי דרבי עקיבא לא חזר בו וכו'. כתב הרש"ש, דמדבריהם משמע, דרבי שמעון נמי סובר כרבי, דדוקא גבי רביעית דם לא חזר בו אבל בשאר מילי חזר בו. אמנם בתוספתא דאהלות (פ"ד), איתא דברי ר' שמעון מיד אחר דברי ר' עקיבא, ולא הובאו שם כלל דברי רבי, ומשמע, דסבר דרבי עקיבא לא חזר בו כלל. (יד) תוס' ד"ה ובה"א אומרים וכו', בסוה"ד, הרי ק"כ איברים בידיים וברגלים. הקשה האורח מישור, הא התוס' חשבי רק ק"כ איברים, והיכן מצינו כאן רוב המנין. ותירץ, דבמתניתין שם חשיב עוד עצמות בידיים וברגלים, כגון י' בקרטול וכיוצא בזה, וכד דייקת תמצא שיש רוב המנין בלא רוב הבנין, והתוס' הביאו רק דוגמא לדבר.

(טו) גמ', שמאי אומר אפילו עצם מן השדרה ומן הגולגולת. במלאכת שלמה (עדויות פ"א מ"ז) הביא בשם ספר כריתות, דמצינו דהווכרו התלמידים לפני רבם אף על פי שחולקים על רבם, דהא בריש מתניתין הווכרו בית שמאי שסוברים דלא כשמאי. וכתב עוד, דיתכן דמאי דאמרו כן בית שמאי, לפי שבתחילה כך לימדו, ואחר כך בזקנותו חזר בו, ומשנה לא זזה ממקומה. וכתב המלאכת שלמה, דעל כרחק יש לפרש, דמה שאמרו בית שמאי בתחילה היה בשם שמאי, דאי לאו הכי יתכן דהושוו כל בית שמאי לדעה אחת.

(טז) גמ', שם. הקשה הקרבן אורה, מאי ראייה מהתם, הא התם אתי שמאי לטמוי משום רובע עצמות, ובהא חידש דסגי בעצם משדרה או גולגולת, דאם יש בה רובע עצמות מטמאה. אבל היכא דאתינן לטמא רק משום דין טומאת שדרה וגולגולת, מנלן דשדרה לחודא מטמאה. ותירץ, דאי שדרה לחודא או גולגולת לחודא אינן מטמאין, הוא הדין שאר איברים. דאין סברא לומר, דשאר איברים לא מטמאים ברובע עצמות, ושדרה או גולגולת שיש בהם רובע עצמות, מטמאים.

דאפשר דהא גופא נסתפקו האם היינו וא"ו החיבור או וא"ו החילוק. וכתב, לעיין מה שכתבו התוס' בחולין (מב.) ד"ה ניקב הלב. בענין זה.

(ד) גמ', ת"ש שדרה שגירד רוב עילעין שבה טהורה. פירשו התוס' ד"ה ת"ש, דשיבר רוב הצלעות שבה. וכן פירש הרא"ש ד"ה רוב עילעין. ותמה המנחת חינוך, (מצוה רס"ג אות י') מאי מגרע לשדרה הא דהצלעות שבורות, הא הצלעות אינן חלק מהשדרה אלא מחוברות לה. וביאר, דעילעין היינו החוליות שבשדרה, וכדאיתא באהלות (פ"ב מ"ג) דשדרה שחסרה אפילו חוליא אחת טהורה. והכא כיון שלא חסרה אלא נשברה, כיון דנמצאת באותו אוהל עם השדרה, אפשר דטמאה.

(ה) תוס' ד"ה ובקבר אפילו משוברת או מפורקת טמאה מפני שהקבר מצרפה, דהכי גמירי. נסתפק המנחת חינוך (מצוה רס"ג) אי בגולגולת נמי היכא דנשברה אינה מטמאה אלא בקבר דמצרפה, או אפילו בלא קבר. דדוקא בשדרה ילפינן להלכתא דבלא צירוף קבר אינה מטמאה היכא דנשברה. וכתב, דליכא למילף משדרה, משום דאין למדין מהלכה למשה מסיני. אמנם בירושלמי בפירקין (הלכה ב') הביא ברייתא דתניא להדיא, דאף בגולגולת בעינן שתהיה שלמה.

(ו) גמ', טעמא דגירד, הא לא גירד טמאה. העיר בשיטה מקובצת בשם ה"ר עזריאל, דהוה מצי למיפרך מסיפא, דקתני להדיא דבקבר אפילו משוברת טמאה, ומשמע דטמאה אף בלא גולגולת. אלא העדיף למיפרך מדיוקא דרישא.

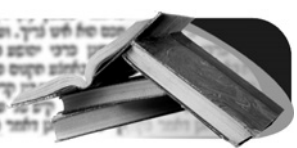
(ז) גמ', טעמא דליכא שדרה דמחדא, האיכא או שדרה או גולגולת דמחדא נזיר מגלח עליה. הקשה האורח מישור, מאי ראייה דסגי בשדרה, דילמא כבר היה שם גולגולת, ולא בדקו אלא אם יש גם שדרה. ותירץ, דהגמ' שמכה על מה שסיימו בתוספתא (אהלות פ"ד) אהאי מעשה, שאמרו תודוס והרופאים, שאין כאן לא שדרה ממת אחד, ולא גולגולת ממת אחד. ומשמע, דאם היה או שדרה או גולגולת, היה טמא.

(ח) תוס' ד"ה טעמא, בתוה"ד, צ"ע מה היו צריכין להראות לרופאים וכו' והא מסתמא היתה מפורקת ומשוברת, וכו'. הקשה האורח מישור, מאי קשיא, הא תנינן דכדי שלא יטמא, בעינן דוקא נשברו רוב הצלעות, אבל מיעוט מטמא, ואיכא למימר דהכא לא נשתברו רוב הצלעות. ותמה עליה הברכת ראש, דאם נשברו רק מיעוט צלעות, אמאי הוצרכו לשאול מן הרופאים אי איכא שדרה ממת אחד, דהיינו, האם הצלעות מונחים כאן יחד עם השדרה, הא יש כאן שדרה שלמה המטמאת. אלא על כרחק מוכח דנשברו רוב הצלעות, ולהכי לא הוה מטמאין אם לא היו מונחים אף הצלעות, ועלה שפיר הוקשה להתוס' מאי אהני לן שמונחים כאן רוב הצלעות, הא שדרה משוברת ומפורקת טהורה.

(ט) בא"ד, שם. הקשה החזון איש (אהלות סימן כ"א סק"ח) מאי קשיא לתוס', הא וודאי שדרה משוברת לשנים או לשלושה טמאה, דהא רבי עקיבא ורבנן פליגי בשני חלקי שדרה הבאים משני מתים, אבל ממת אחד לכולי עלמא טמא, וחזינן דלא חשיב משובר ומפורק במה שנחלק לשנים, ואם כן שפיר הוצרכו לרופאים כדי להכיר, אם שני חלקי השדרה מאותו מת.

(י) בא"ד, ואומר רבינו יצחק וכו' בעודן בקבר. הקשה הקרבן אורה, אם כן מדוע הניחו בבית הכנסת של טרסיים באיוב, הא עתה לא יטמא באוהל. וסיים שיש ליישב.

(יא) גמ', וחכמים מטהרין, על אבר מן המת שבא משני מתים וכו', ועל רביעית דם הבא משנים וכו'. הקשו התוס' ביומא (פא.) ד"ה כל, אמאי לרבנן אין מצטרף רביעית דם משני מתים, ולר' מאי טעמא בעי קרא, הא קיימא לן במעילה (יז): דכל שטומאתו ושיעורו שוה, מצטרף. ותירצו, דמיירי

בנין או רוב מנין הוי כמת שלם, אבל רובע עצמות ורביעית דם לא הוו כמת, דהא אין רביעית דם מטמאת במגע ובמשא אלא באוהל. והקשה הראב"ד, היאך יתכן לומר דטומאת רביעית דם הוי רק מדרבנן, הא דרשינן ליה מקרא ד"על כל נפש מת לא יבוא". ותיריך **הכסף משנה** (שם), דלהרמב"ם הווי אסמכתא בעלמא.

דף נג ע"ב

ו' גמ', **אלא דאקמח אקמוחי**. ביאר רש"י בד"ה **אלא דאקמח אקמוחי**, דאינו מטמא על מגעו. וביאר **הברכת ראש**, דעל משאו מטמא, דהא קיימא לן כרבי עקיבא, דעצם כשעורה שנחלק לשנים מטמא, אלא במגעו אינו מטמא כיון שלא נגע בכל פורתא ופורתא ונמצא שלא נגע בעצם כשעורה, אבל על משאו מיהא מיטמא דהא נשא עצם כשעורה. והקשה הרש"ש, אם כן אמאי בחצי קב מטמא אפילו באיקמח אקמוחי, הא לא נגע בכלו. והמאירי ביאר, דאינו מטמא משום דעצם כשעורה שנחלק לשנים אינו מטמא.

ז' תוס' ד"ה **חצי קב**, בתוה"ד, ולכך דייק השתא פשיטא דעל פחות מחצי קב מגלח על מגעו ועל משאו וכו'. וכתב **הקרן אורה**, דאם כן מבואר בתירוץ הגמרא דאיקמח אקמוחי, דבאמת מגלח אף אפחות מחצי קב על מגע ומשא. ולפי זה הא דאמרין דלענין גילוח נזיר, שיעורו בחצי קב, היינו דוקא לענין טומאת אוהל ולא לענין מגע ומשא.

ח' גמ', **אין עליהם בשר כראוי מאי**, ר"י אמר **אין הנזיר מגלח עליהם**. הקשה בשיטה מקובצת, דמפשטא דשמעתין נראה דלר' יוחנן אין מטמא כלל במגע ובמשא בלא בשר כראוי, מדהוכיח ריש לקיש לקמן (בהמשך העמוד) מקרא ד"וכל אשר יגע על פני השדרה". והקשה, היאך פליג **אמתניתין דאהלות** (פ"ב מ"ג) דתנן להדיא, דמטמא במגע ובמשא. ותיריך, דר' יוחנן מוקי לה, כשיש בו עצם כשעורה. והקשה **הקרן אורה**, אם כן מאי דייק ריש לקיש כשיטתו מהא דלא תני להו בסיפא, הא אי לר' יוחנן אינו מטמא כלל, שפיר לא קתני לה בסיפא, דהא לא מיירי שם בדברים שאינם מטמאים כלל.

ט' גמ', **להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהילן וכו'**. הרמב"ם (בפירוש המשניות לקמן נד). פירש ב' פירושים באותה משנה. א. דאוהל היינו שנגע באוהל המת. ב. דאוהל רובע עצמות, חדא מילתא היא, דהאחיל על רובע עצמות. והקשה **הקרן אורה**, דבשלמא לפירוש בתרא אתי שפיר מאי דאמרין הכא, דהא דעל רובע עצמות מגלח על מגעו ומשאן ילפינן ממתניתין דלקמן, משום דתני דדוקא אוהל דרובע עצמות אינו מגלח. אבל לפירוש קמא, דאוהל היינו דבר אחר, ורובע עצמות נמי מילתא אחריתי היא, מנלן למידק דדוקא על אהלו אין מגלח ועל משאו ומגעו מגלח. נאוולי יש לפרש, דדייקין הכי ממשנה יתירה. (י.צ.ב.).

י' גמ', **לאפוקי מדר"ע דאמר רבי עקיבא וכו'**. רש"י ד"ה **לאפוקי גריס** כגירסא שלפנינו בגמ'. וביאר **האורח מישור**, דמהא דאמרין במתניתין דרביעית דם מטמא, בסתמא. משמע, ממת אחד ולא משנים. אבל תמה, דהא שמעינן לה נמי מרישא דעל חצי לוג נמי משמע רק מאדם אחד, דלרבנן אין מגלח על חצי לוג דם הבא משני מתים, ואם כן נילף מהכא נמי לרביעית דם הבא משני מתים דאינו מטמא. והניח בצריך עיון. והתוס' ד"ה **התם לאפוקי מדר"ע**, מחקו גירסא זו, וגרסי רק "לאפוקי מדרבי עקיבא". והקשה **הברכת ראש**, למה לן למידק מסיפא דאינו מגלח אפילו על מגעו ועל משאו, הא מרישא שמעת לה, דמשמע דפחות מחצי לוג אינו מגלח בכל גוונא, כדדייק ר' יוחנן מרישא, דאבר שאין עליו בשר כראוי אינו מגלח, אפילו על מגעו ומשאו. ותיריך, דלענין אבר שאין עליו בשר כראוי שפיר איכא למידק מרישא הכי, משום דאמאי לא תני לה בהדי עצם כשעורה, דלא מגלח על

יז' גמ', **בעי רמי בר חמא, רובע עצמות מן שדרה וגולגולת מאי וכו'**. הקשה **הקרן אורה**, מאי שנא שדרה וגולגולת, מרוב הבנין או רוב המנין. הא רובע עצמות מרוב הבנין או רוב המנין מטמא באוהל, ואף על פי כן לענין גילוח נזיר, אינו מגלח עד שיהיה חצי קב עצמות. ואמאי בשדרה וגולגולת איבעיא דשמא יגלח אפילו ברובע עצמות. ותיריך, דשדרה וגולגולת מטמאין משום "חשיבותם בעצם", ולכך איכא סברא דלא נצטרך חצי קב עצמות, היכא דהעצמות באו מהם. אבל רוב בנין או מנין אין החשיבות "מחמת עצמם", אלא משום שהם רוב המת, ולכך אינו מגלח על רובע עצמות הבא מהן. ובהגהות הגר"א (אות א'), מחק תיבות "כי קתני חצי קב" וכו', ופירש, דספק הגמרא בעיקר טומאת אוהל, האם רובע עצמות משדרה וגולגולת מטמא באוהל, או לא. ולפי זה, לא קשיא קושית **הקרן אורה**, אמנם היינו דלא כתוס' ד"ה **בעי רמי בר חמא, ורש"י ד"ה מאי**.

דף נג ע"א

א' תוס' ד"ה **בתר דשמעה מר"ע**, בתוה"ד, אלא על משנה דאהלות דקחשיב רובע וכו'. בפירוש הרא"ש ד"ה **בתר דשמעה**, הקשה אהאי פירוש, הא מקמי הך דרבי עקיבא, קתני במתניתין, אלו מטמאין באוהל, השדרה והגולגולת ורובע עצמות, ועלה נמי בעי לשנויי דמשכחת לה שדרה וגולגולת שאין הם רובע עצמות.

ב' גמ', **תא שמע שמאי אומר עצם אחד מן שדרה או מן גולגולת**. הקשה בפירוש הרא"ש ד"ה **ומשני**, היאך בעי למיפשט משמאי דאמר כן לענין טומאת אוהל, לדין תגלחת נזיר. הא נזיר אין מגלח על רובע עצמות אף על פי שמתמאת באוהל. ותיריך **הקרן אורה**, דכיון דמצינו דהחמיר שמאי דעצם אחד משדרה וגולגולת מטמאת באוהל, דלא כשאר עצמות דבעינן רובע, הוא הדין דחמיר לענין נזיר מגלח עליה.

ג' תוס' ד"ה **ת"ש**, בתוה"ד, דאין סברא לומר דפליגי כולי האי, דלרבנן ליבעי חצי קב ולשמאי סגי בעצם אחד. הקשה **הברכת ראש**, אמאי חשיב דפליגי כולי האי, הא עיקר פלוגתייהו לענין אוהל המת, דלשמאי מטמא עצם אחד באוהל, ולרבנן בעינן רובע עצמות. והא דבנוזר בעינן חצי קב הוא מדין אחר, דהא גם ברוב עצמות שמתמאות באוהל לרבנן, מכל מקום הלכה היא בנוזר דיגלח רק בחצי קב.

ד' גמ', **אבל לא לנזיר ועושה פסח**. ביאר הרמב"ם (פ"ו מקרבן פסח ה"ב), דמיירי באופן שזוהו ושנה וטבל, דטומאתו השתא היא כטבול יום שנטהר לערב, ולהכי שוחטין וזורקין עליו את הדם דהא בערב חזי לאכול. והיינו דדוקא בנטמא טומאה שאין נזיר מגלח עליה, אבל שאר טמאי מת אף על פי שהזו ושנו והם כטבולי יום, אין שוחטין וזורקין עליהם, משום דדחייה רחמנא מקרא ד"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם", דמיירי בטמאי מתים בשביעי שלהם. והראב"ד (שם) פליג עליה, וסבר, דבהזו ושנה וטבל, וודאי זורקים עליו אף בטומאה דנזיר מגלח עליה. אלא מיירי שלא הזו וטבל, דבשאר הטומאות אין זורקין עליו, דהא השתא טמא הוא. ולפי זה, בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה שוחטין וזורקין עליו, דהא השתא טמא הוא. ובטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, שוחטין וזורקין עליו אף קודם הזוהו וטבילה. וביאר **בחידושי רבנו חיים הלוי** (שם) דלהראב"ד האי טומאה לא חשיבא טומאה כלל לגבי נזיר ועושה פסח.

ה' גמ', **שם. דעת הרמב"ם** (פ"ג מטומאת מת ה"ג), דטומאת רובע עצמות ורביעית דם אינה דין תורה, שהרי אין הנזיר מגלח עליה. והראב"ד (שם) כתב, דהיינו טעמא דאין נזיר מגלח, משום דקרא כתיב "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום", ומשמע דהיינו מת שלם. וחצי קב עצמות וחצי לוג דם ורוב

מללכת שם מפני הטומאה.

ח) מתני', ורביעית דם. התוס' בכתובות (ד): ד"ה עד שיסתם הגולל, הוכיחו מהכא, דאף טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, כהן מוזהר עליה. דהא כהן מוזהר שלא ליטמא לרביעית דם, כדכתיב קרא "על כל נפשות מת לא יבוא", ואפילו הכי אין נזיר מגלח עליה.

ט) תוס' ד"ה הגולל, בתוה"ד, וקשה לר"ת דאמר בפרק בהמה המקשה על פני השדה לרבות גולל ודופק וכו'. **התוס' בכתובות (ד): ד"ה עד שיסתם הגולל תירצו,** דלרש"י דרשינן מ"על פני השדה" דאין מטמאין ארונות המתים אלא אם הם על פני השדה בגלוי, אבל בעוד שהם טמונים בטלים אגב קרקע ואינן מטמאין.

דף נד ע"ב

ז) תוס' ד"ה ופרעות, בתוה"ד, וגזרו חכמים טומאה וכו'. **הרמב"ם (פי"ג מטומאות מת ה"ב)** פירש באופן אחר, דהטעם דפרעות אינם מטמאים באוהל משום דהם אוהל רעוע, דמיירי שאינם יכולים לקבל מעזיבה בינונית, ולא שם אוהל עליה מדאורייתא. **והראב"ד (שם) פליג,** ואמר, דלא בעינן שיהיה האוהל חזק וראוי לקבל מעזיבה.

יא) גמ', ואי אמרת משום אוירא הזאה למה לי. הקשה **הקרן אורה,** הא **בשבת (טו):** מבואר, דג' גזרות היו, בתחילה גזרו רק על גושה, ואם כן מאי הוקשה לגמרא אי משום אוירא גזרו עליה, הא בתחילה גזרו רק על גושה, ובכחאי גוונא וודאי היה הדין דמזה שלישי ושביעי, ואם כן השתא נמי דהוסיפו לגזור על אוירה, אכתי גזירה קמייתא כדקיימא קיימא.

יב) תוס' ד"ה ארץ העמים, בתוה"ד, והא דמשמע בפ"ק דשבת, וכו', התם הכי פירושא וכו'. **הברכת ראש תמה,** דדוחק לומר דהכא והתם נקטו אותן תיבות, והכוונות שונות. והביא, **דהגרא"א** מחק תיבות "גזרו עליה", ולפי זה שפיר יש לפרש כהתוס'.

יג) בא"ד, ותירץ דהתם מיירי בגושא הבא מארץ העמים לארץ ישראל. **המשנה למלך (פי"א מטומאות מת ה"ג)** ביאר הסברא, דהיכא שהביא גוש מארץ העמים ליכא למיחש שיש בו מת שלם, אלא רק עצם כשעורה, ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל. מה שאין כן היכא דמאהיל על ארץ העמים גופא, חיישינן דילמא מאהיל על מת. וכתב, דלפי זה צריך לומר, דכל הנהו מתנייתא דגזרו טומאה על ארץ העמים, אתיין כרבנן דרבי שמעון דסברי דעכו"ם מטמאין באוהל. דלרבי שמעון ליכא למיגזר מיד.

יד) בא"ד, שם. **התוס' בשבת (טו): ד"ה ואוירא תירצו עוד,** דמתניתין דאהלות דמטהרת באוהל, אתיא כר' שמעון דעכו"ם אינם מטמאין באוהל. ןואולי יש לומר, דהתוס' בסוגיין מייאנו בהאי שינויא. משום, דלסוגיין הא ביארו התוס' בריש דבריהם, דטעם הגזרה משום שלא יצא מארץ ישראל לחו"ל, ואם כן אף לר"ש מטמא באוהל, וקשיא ממתניתין דאהלות. (י.צ.ב.).

טו) תוס' ד"ה ת"ש, בתוה"ד, ושלח לו רבינו חיים כהן איזה בית אשר תבנו לי וכו'. הקשה **הקרן אורה,** דאין קושייתו מוכרחת, דשפיר איכא למימר דאף על גב דכהן מוזהר על חרב כחלל, מכל מקום אינו מטמא באוהל. ותירץ, דקרא "בחלל חרב" דמיניה מרבינן דחרב הרי הוא כחלל, מיירי אטומאת אוהל, דהתם בקרא כתיב "וכל אשר יגע על פני השדה", וכן הובא **לעיל (נג):** אות יב בשם הר"ש והרש"ש.

אהלו, אלא על מגעו ומשאו. אבל מהא דלא תני בהדיה רביעית דם ליכא למידק. דאיכא למימר, דלהכי לא תני לה, משום דאין טומאתן שוה, דרביעית דם מטמא באוהל.

יא) תוס' ד"ה האי אבר מן המת היכי דמי, בתוה"ד, מדלא כתיב אשר יגע במת וכו'. **הרש"ש** ביאר כוונתם, דנתחדש בזה, דאף שאינו נמצא באוהל המת אלא מאהיל על המת, נמי טמא.

יב) תוס' ד"ה חרב, בתוה"ד, או לטמא אדם הבא באוהל אשר החרב בתוכו. **והרמב"ם (פ"ה מטומאות מת ה"ג)** כתב, שאינו מטמא באוהל. וכתב **הרש"ש,** דלכאורה בסוגיין משמע כתוס' דמטמא באוהל, דהא קרא ד"וכל אשר יגע" דרשינן למאהיל, ומשמע דקאי נמי אבתריה "בחלל חרב", וכן כל הנך דמרבינן מטמאי באוהל. וכן כתב **הר"ש באהלות (פ"א מ"ב).**

דף נד ע"א

א) גמ', זה קבר שלפני הדיבור. בברכת ראש הביא, דהגרא"א גריס הכא "דאמר מר טומאה בוקעת ועולה", ופירש, דבישראל אף המאהיל על טומאה רצוצה טמא. אבל קבר בן נח בעינן דווקא שיגע בקבר, והיינו, דבקבר שאין בו פותח טפח מטמא אף בבן נח, ולא מדין טומאת אוהל אלא מדין טומאת קבר.

ב) תוס' ד"ה או בקבר, בתוה"ד, ומקשינן לר"ש אמאי הוה מציינן רבי בנאה וכו', דאין מציינים על דבר שאינו מטמא באוהל. הקשה **האורח מישור,** הא בלאו הכי קשיא אמאי ציין רבי בנאה מערתא, הא קיימא לן **במועד קטן (ה):** דאין מציינין אלא על הספיקות ולא על הוודאות, והמערות היו וודאות, ועל כרחך דציין נמי מה שאין הדין לציינו.

ג) בא"ד, דמצריך פסוק לזב שלפני הדיבור וכו'. תמה **הקרן אורה,** דבשלמא בזב, כיון שעכו"ם אינו מטמא בזיבה, ולא נתחדש כן אלא בישראל, שפיר איכא למימר דהוה אמינא דישראל נמי לפני הדיבור דינו כעכו"ם, דאינו מטמא בזיבה, דאכתי לא נתחדש ביה. אבל בנידון דידן דלרבנן איכא טומאת מת אף בעכו"ם, מאי שנא לפני הדיבור דנימא דאינו מטמא באוהל.

ד) בא"ד, א"נ דקסבר מקבר שלפני הדיבור נרבה קבר שלאחר הדיבור שלאחר מתן תורה. **האורח מישור** הגיה "של מתן תורה". וביאר, דכיון שנתרבה קבר שלפני הדיבור, נתרבה נמי קברי עובדי כוכבים, דלפני הדיבור ליכא נפקותא בין קברי ישראל לקברי עכו"ם. וכן ביאר **הקרן אורה.**

ה) גמ', ומני רבנן היא. פירש רש"י בד"ה ומני רבנן, דאינו מתחיל למנות עד שיביא אשמו. וביאר **הברכת ראש,** דאף על גב **דלעיל (יח):** היא שנויה במחלוקת, אי אשמו מעכב או לא. מכל מקום כיון דמתניתין סתמה דעד שיביא קרבנותיו, משמע, דאשמו בכלל. אבל עולה על כרחך לא מעכב, דלא אשכחן תנא דסבר הכי.

ו) תוס' ד"ה ואינו מתחיל, בסוה"ד, ומני רבנן היא דאמרי וקידש ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו. תמה **בחידושי הגרע"א,** הא רבנן לא ילפי מ"ביום ההוא", דהא לא סברי דסגי ביום הבאת הקרבנות אלא בעינן שיקריב ממש. ולא ילפינן מ"ביום ההוא" אלא מוהביא כבש וכו', ו**כרלעיל (יט).**

ז) מתני', ובית הפרס. פירש הרע"ב באהלות (פי"ח מ"א), לשון פרס, דהיינו שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. אי נמי, פרס לשון דבר פרוס ושבור, שעצמות של המת נפרסו ונשברו שם. אי נמי, שפרסות בני אדם נמנעים

זמני השיעור בדף היומי בעיין עיי רבני הכולל

בבין הזמנים, בין השעות 10.00 – 11.00

בביהמ"ד "קהילת קעות החוטין" רח' קעות החוטין קרית ספר, מודיעין עילית.